

الگوی پیشگیری از وقوع قتل‌های خانوادگی در شهر تهران

نوذر امین صارمی^۱، محمد احمدآبادی^۲، علی کریمی خوزانی^۳، حسن مجربی^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۱۱

از صفحه ۶۱ تا ۸۶

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی

سال دهم، شماره سی و هشتم، تابستان ۱۴۰۱

چکیده

زمینه و هدف: آمارها نشان می‌دهد یک‌سوم از قتل‌های واقعه در کشور از نوع قتل‌های خانوادگی است. این موضوع می‌تواند برای نهادهای متولی سیاست‌گذاری و اجرا به‌منظور پیشگیری از وقوع قتل‌های خانوادگی مورد توجه باشد. به همین منظور پژوهش حاضر با نگاه حل مسئله برای فرماندهی انتظامی تهران بزرگ، با هدف ارائه الگویی برای پیشگیری از وقوع قتل‌های خانوادگی انجام شده است.

روش: پژوهش کنونی بر اساس هدف از نوع کاربردی، بر اساس ماهیت توصیفی - تحلیلی و روش جمع‌آوری اطلاعات به‌صورت بررسی اسناد و مدارک، مصاحبه و پرسشنامه بوده است. در ابتدا از طریق بررسی اسناد و مدارک و نیز مصاحبه، الگوی پیشگیری از وقوع قتل‌های خانوادگی احصاء شد. پس‌از آن به‌منظور سنجش الگو، پرسشنامه‌های تهیه و در اختیار متخصصان حوزه پلیس آگاهی قرار گرفت. برای حجم‌نمونه از فرمول کوکران استفاده شد و تعداد (۳۰۱) نفر به‌صورت تصادفی ساده انتخاب شدند.

یافته‌ها: با عنایت به اهداف رویکرد پیشگیری از جرم از طریق جامعه‌محوری و فرایند حل مسئله، فرایند چهار مرحله‌ای اقدامات ممکن، سازگاری، تعامل و ارزیابی به‌عنوان ابعاد الگو در نظر گرفته شد. هرکدام از ابعاد دارای سه مؤلفه بودند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد توزیع مربوط به ابعاد الگو نرمال بوده و شاخص‌های برازش مدل و بارهای عملی استاندارد شده، برای ابعاد الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی از وضعیت مطلوبی برخوردار است. **نتیجه‌گیری:** در بعد اقدامات ممکن الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی شامل مؤلفه‌های آموزش‌های عمومی و همگانی، مشاوره و مددکاری و حمایت اجتماعی است. بعد سازگاری شامل مؤلفه‌های ساختارهای انتظامی، انعطاف سازمانی و قوانین و مقررات است. بعد تعاملات شامل مؤلفه‌های رسانه‌ها، نهادهای اجتماعی و سازمان‌های مرتبط است و بعد رصد و ارزیابی شامل مؤلفه‌های تحلیل زمینه، روندپژوهی و موردکاوی است.

کلیدواژه‌ها: قتل‌های خانوادگی، رویکرد مسئله‌محوری، فرماندهی انتظامی، پیشگیری.

۱- دانشیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم و فنون منابع انسانی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران، نویسنده مسئول، naminsaremi@gmail.com

۲- استادیار تاریخ، گروه انتظامی، پژوهشکده انتظامی، امنیتی، اجتماعی، پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی، تهران، ایران.

۳- استادیار مدیریت فرهنگی، گروه سازمان و مدیریت، پژوهشکده مدیریت و منابع سازمانی، پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی، تهران، ایران.

۴- استادیار تاریخ، گروه معارف اسلامی، دانشکده عقیدتی سیاسی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

بیان مسئله

هرازگاهی خبر مربوط به قتل آن‌هم در نهاد خانواده که انتظار است مأمین آرامش و امنیت افراد جامعه باشد، در فضای مجازی و رسانه‌ها پیچیده و ذهن‌های مردم و نیز مسئولان دلسوز کشور را آشفته می‌کند. بریدن سر همسر در اهواز به دست شوهرش یا قتل دختر خانواده توسط پدرش. قتل، مهم‌ترین جرم علیه تمامیت جسمانی افراد است و از پیچیده‌ترین اشکال آن می‌توان قتل‌های خانوادگی را نام برد. قتل انسان‌ها بالاترین چهره و درجه خشونت و بالاترین عمل مجرمانه در یک جامعه به شمار می‌رود (بیات و همکاران، ۱۳۸۸، ص ۸۲). قتل‌های خانوادگی برخلاف قتل‌های دیگر، خشونتی تصادفی و نامتحمّل نیست؛ بلکه روایتی غم‌انگیزی از انواع خشونت خانوادگی، فشارها و پیامدهای فردی و اجتماعی را در خود پنهان می‌کند (سپاهی و نوری، ۱۳۹۹، ص ۸۳). پس از وقوع هر قتل، احساس ترس و ناامنی جامعه را فراگرفته، احساسات و عواطف مردم شدید جریحه‌دار می‌شود (پرویزی، ۱۳۸۴، ص ۱۳).

آنچه در این میان نگران‌کننده‌تر است، افزایش قتل‌های خانوادگی مخصوصاً در کشورهای در حال توسعه و در حال گذار است که نسبت به دیگر کشورها بیشتر است («کروگ»^۱ و همکاران، ۲۰۰۲، ص ۲۵). بر اساس آخرین گزارش دفتر مقابله با جرم و موادمخدر سازمان ملل که در سال (۲۰۱۹) منتشر شده است، میزان قتل‌های خانوادگی در سال (۲۰۱۷) به نسبت سال (۲۰۱۲)، رشد (۱۱) درصدی داشته است («یوان.او.دی. سی»^۲، ۲۰۱۹، ص ۱۴). در کشور خودمان نیز بررسی آمارها نشان می‌دهد که حدود یک‌سوم قتل‌های کشور در طی سالیان اخیر مربوط به قتل‌های خانوادگی است (حسین‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۰، ص ۷۲). این وضعیت نشانگر آن است که قتل‌های خانوادگی چیزی فراتر از یک مشکل است و به فاجعه‌ای در خانواده‌ها مبدل شده است که بایستی آن را زنگ خطری برای مسئولان جامعه محسوب کرد (جعفری و ملایی، ۱۳۹۲، ص ۵۲). آنچه آمار قتل‌های خانوادگی را شگفت‌انگیز می‌کند،

1- Krug.

2- UNODC.

ماهیت و کارکرد خانواده در جامعه است که به نظر می‌رسد با قتل که شدیدترین نوع خشونت است، در تضاد باشد (ایزی، ۱۳۹۴، ص ۸۲).

دلایل شکل‌گیری قتل، تک‌ساحتی نبوده و دارای ابعاد اجتماعی، فرهنگی و ... است و طبیعتاً با یک عامل و یک علت نمی‌توان این موضوع را توجیه کرد (حسین‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۰، ص ۷۱). دیگر اینکه قتل‌های خانوادگی علاوه بر تلفات جانی، عوارض و عواقب سنگینی برای جامعه و عوامل پلیسی و قضایی در پی خواهد داشت (دعاگویان و سواری‌پور، ۱۳۹۵، ص ۱۰۵)، به همین دلیل توجه پلیس به این موضوع علاوه بر پی‌جویی قتل می‌تواند در قالب پیشگیری از قتل نیز نمود پیدا کند. با توجه به جرم بودن قتل و رویکردهای جدید پلیسی که بجای واکنش به دنبال پیشگیری از وقوع جرم هستند، لازم است که پلیس یک فرایند نظام‌مند برای شناسایی، بررسی و حل چنین مشکلاتی داشته باشد (والش و ویتو، ۱۴۰۰، ص ۲۶۶). یکی از رویکردهای نوآورانه و مناسب پلیس، رویکرد مسئله‌محوری است. این رویکرد از چهار مرحله تشکیل‌شده تا بتواند فرایند حل مشکلات را هدایت کند. پلیس مسئله‌محور به‌جای پاسخ‌های واکنشی نسبت به سرویس درخواست‌کننده، بر مداخله فعالانه تمرکز دارد و به‌جای علائم، به حل ریشه‌ای و استفاده از حل مسئله چندجانبه تکیه دارد. پلیس مسئله‌محور به‌جای اینکه با یک مشکل به‌عنوان حوادث مجزا که باید از طریق بازداشت یا سایر اقدامات پلیسی حل شود، بر حل مشکل در درازمدت با یک رفتار همه‌جانبه تمرکز دارد (والش و ویتو، ۱۴۰۰، ص ۲۷۷). در نتیجه مسئله این پژوهش، در پاسخ به پیشگیری از وقوع قتل‌های خانوادگی با مدنظر قراردادن مدل چهار مرحله‌ای رویکرد مسئله‌محوری پلیس، ارائه الگوی پیشگیرانه قتل‌های خانوادگی است.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌هایی که در زمینه قتل‌های خانوادگی انجام می‌شود به دنبال علل، عوامل و دلایل شکل‌گیری قتل هستند و در برخی موارد در پایان پژوهش در قسمت پیشنهادها، راهکارهایی به‌منظور پیشگیری از وقوع چنین قتل‌هایی

ارائه می‌شود؛ اما در پژوهش پیش‌رو، با نگاه پیشگیرانه مبتنی بر یکی از رویکردهای نوآورانه پلیسی به نگارش درآمده و از این منظر متفاوت از پژوهش‌هایی است که در بررسی موضوع قتل‌های خانوادگی انجام می‌شود. در ادامه به‌عنوان نمونه و مروری بر پیشینه پژوهش، به ذکر چند نمونه پرداخته شده است.

حسین‌آبادی و همکارانش (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «بسترها، زمینه‌ها و عوامل وقوع قتل‌های خانوادگی» با مطالعه کیفی نشان داده‌اند، عواملی چون مصرف انواع موادمخدر، پایبند نبودن به ارزش‌های اخلاقی، مشکلات و آسیب‌های دوران کودکی، وفادار نبودن به تعهدات زندگی زناشویی، برخوردهای زننده و خشونت‌آمیز در خانواده منجر به وقوع قتل‌های خانوادگی شده است.

«کانتانن و ایلولا»^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی درباره قتل‌های خانوادگی اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم، به این نتیجه رسیده که یکی از اصلی‌ترین ویژگی‌های قتل‌های خانوادگی، اختلافات خانوادگی بوده است.

«بهان‌بهر»^۲ (۲۰۲۰) در مطالعه جامعه پاکستان به این نتیجه رسیده که عاملان قتل‌های ناموسی می‌توانند پدر، برادر، شوهر و سایر بستگان باشند که یکی از انگیزه‌های آن‌ها روابط نامشروع و ازدواج دختر بدون رضایت خانواده است.

سپاهی و نوروزی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «تحلیل جرم قتل خانوادگی ۲ آبان ۱۳۹۸ جالق» به‌صورت مطالعه موردی با رویکردی جرم‌شناختی، علل و عوامل فردی، اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر قتل مورد مطالعه را بررسی کرده‌اند. مواردی مانند شکل‌گیری شخصیت و سابقه مرتکب، انگیزه وی از قتل، وضعیت ذهنی و روانی مرتکب در حین قتل و غیره.

ایزی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «تحلیلی بر جامعه‌شناختی قتل‌های خانوادگی با تأکید بر همسرکشی» به تحلیلی جامعه‌شناختی از عوامل مؤثر بر

1- Kantanen & Eilola.

2- Bhanbho.

قتل‌های خانوادگی پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داده است که متغیرهای زمینه‌ای مانند سن، جنس، تحصیلات، محل سکونت بر همسرکشی تأثیرگذار است. از عوامل اجتماعی به سابقه خشونت در دوران کودکی، سن پایین ازدواج و ... در این پژوهش اشاره شده است.

جعفری و ملایی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «تحلیل جرم‌شناختی قتل‌های خانوادگی استان خوزستان در طی سال ۱۳۸۹» با بررسی چهل‌ودو فقره قتل خانوادگی واقع شده، سه عامل اعتیاد، انگیزه‌های اخلاقی یا ناموسی و در نهایت با درصد کمتری سایر اختلافات خانوادگی را از علل وقوع قتل‌های خانوادگی برشمردند.

قاضی‌نژاد و عباسیان (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «مطالعه کیفی عوامل اجتماعی همسرکشی» از میان سی‌وچهار پرونده قتل‌های خانوادگی (۱۷ مورد زن‌کشی مردان و ۱۷ مورد شوهرکشی زنان) به این نتیجه رسیدند که فشارهای روانی و اجتماعی بر زنان و مردان خانواده، در غیاب یا ضعف شبکه‌های اجتماعی و فردی، همچون معاشرت با دوستان بزهکار و انسداد راه‌های قانونی مواجهه با این فشارها، همراهان را به قتل شریک زندگی سوق داده است.

مبانی نظری

اصطلاح قتل‌های خانوادگی یک اصطلاح عمومی است که شامل مصادیق متعددی می‌شود. در حالت کلی به قتل‌هایی که در یک خانواده با روابط خویشاوندی سببی و نسبی نزدیک واقع می‌شود، به نحوی که یکی از اعضا اقدام به کشتن عضو دیگری می‌کند، قتل خانوادگی می‌گویند. قتل‌های خانوادگی شامل افرادی است که هر دو نفر یعنی هم قاتل و هم مقتول با هم نسبت خانوادگی دارند؛ مانند همسر، پدر، مادر، خواهر، برادر، نوه و

غالب‌ترین مصادیق این قتل‌ها، قتل زن توسط شوهر و برعکس است که از قتل‌های خانوادگی با آمار بالا محسوب می‌شود و از نظر عرفی و لغوی نیز به محض طرح قتل خانوادگی، این نوع از قتل به ذهن متبادر می‌شود و در واقع

رایج‌ترین نوع قتل خانوادگی است. قتل‌های خانوادگی به‌خصوص همسرکشی برخلاف قتل‌های دیگر، خشونت‌ی تصادفی نیست، بلکه ماجرای غم‌انگیزی از انواع خشونت خانوادگی و فشار اجتماعی دارد (قاضی‌نژاد و عباسیان، ۱۳۹۰، ص ۸۳). انگیزه و میزان قتل در بین مردان و زنان متفاوت است. تفاوت‌های جنسیتی در میان مردان و زنانی که در اعمال خشونت‌های شدید شرکت دارند، در مورد قربانی که هدف قرار می‌گیرد و سلاخی که بکار گرفته می‌شود، مشخص می‌شود. زنان عموماً همسر، معشوق یا سایر بستگان خود را می‌کشند، درحالی‌که اغلب مردان دوستان نزدیک یا غریبه‌ها را به قتل می‌رسانند (معظمی، ۱۳۸۳، ص ۴۴). زنان کمتر از روش‌های خشن استفاده می‌کنند، اما زنان در خانواده، بیشتر از مردان، بستگان درجه‌یک خود را می‌کشند (ایزی، ۱۳۹۴، ص ۸۳). قتل‌های خانوادگی شامل چهار مورد همسرکشی، فرزندکشی، والدین‌کشی و خواهرکشی و بردارکشی می‌شود (جعفری و ملایی، ۱۳۹۲، ص ۵۳).

در خصوص اینکه چرا قتل در خانواده به وقوع می‌پیوندد، می‌توان به مطالعات روان‌شناختی (مثل تیپ‌های شخصیتی، تحلیل‌های روان‌کاوی) و جامعه‌شناختی (مانند یادگیری اجتماعی باندرورا، اجتماعی شدن، وفاق اجتماعی، کنترل اجتماعی، بازدارندگی، هنجارگرایی یا وضعیت آنومیک، تأخر فرهنگی، انحرافات اجتماعی، ناکامی منزلتی، کج‌روی اجتماعی، آسیب‌شناسی اجتماعی، مطالعات فرهنگی قوم‌نگاری و...) اشاره کرد که در نیمه دوم قرن بیستم توسعه‌یافته‌اند. نظریه‌های جامعه‌شناختی، شرایط و ساختار اجتماعی و نیز وضعیت اقتصادی را در شکل‌گیری قتل‌های خانوادگی دخیل می‌دانند. برای نمونه جامعه‌شناسان ساخت‌گرا مانند «دورکیم» و «مرتن» بر این اعتقاد هستند که بزهکاری قتل محصول شرایط اجتماعی است («کوزر و روزنبرگ»^۱، ۱۳۹۳، ص ۴۵۰). دیگر اینکه نظریه ساختار اجتماعی تأکید بر این دارد که قتل و جنایت با وضعیت ساختار اجتماعی در جامعه ارتباطی عمیقی دارد («گیسون»^۲، ۲۰۰۶). این نظریه بر روی نیروهای ساختاری مثل فقر یا فقدان

1- Coser & Rosenberg.

2- Gibson.

فرصت تأکید دارد که باعث ایجاد شرایطی می‌شود که نهایتاً به جرائم خشن منجر می‌شود. دیگر اینکه وضعیت اقتصادی می‌تواند جرائم خشن را تقویت کرده و روند آن را تسریع نماید (بروکمن^۱، ۲۰۰۵). از سوی دیگر، دیدگاه کنترل اجتماعی علت بروز رفتارهای خشن را در این علت می‌داند که نه تنها جامعه خشونت را مجاز در نظر می‌گیرد، بلکه از آنجا که در جامعه، خانواده به‌عنوان محدوده‌ای خصوصی مطرح است، برای دولت امکان نظارت بر رفتار افراد در این محدوده خصوصی نیز وجود ندارد (گلز و اشتراوس^۲، ۱۹۸۸، ص ۱۶۲). در این دیدگاه افزایش ویژگی خصوصی شدن خانواده مدرن و به دنبال آن کاهش کنترل اجتماعی، موجب می‌شود که قربانی و آزارگر، هردو، از دید شاهدان عینی، جامعه و نهادهای حمایتی پنهان بمانند. این موضوع سبب کاهش هزینه‌های خشونت خانوادگی و افزایش پاداش‌ها برای آزارگر شده و خانواده را به مکانی برای خشونت تبدیل کرده است.

خارج از مباحث مربوط به بررسی و تحلیل چرایی وقوع قتل‌های خانوادگی، اگر این مسئله را به‌عنوان یک مسئله پلیسی در نظر بگیریم و بخواهیم برای آن راهکار ارائه دهیم، باید به این نکته توجه داشت که در رویکردهای جدید و نوآورانه پلیس امروزه رویکرد اجتماعی در حل مسائل بسیار نمود داشته است. به همین دلیل چارچوب نظری این پژوهش در ارائه الگوی پیشگیرانه مبتنی بر پایه‌های نظری رویکرد جامعه‌محوری و مسئله‌محوری است که از رویکردهای نوین پلیسی است و باگذشت زمان در میان ادارات پلیس تعمیم و گسترش یافته است.

«میلر و هس»^۳ (۱۳۸۲) معتقدند در رویکرد جامعه‌محوری، پلیس با بهره‌گیری از منابع گسترده درون‌سازمانی و برون‌سازمانی، کارکرد اصلی خود را که پیشگیری و مبارزه با جرم است، تقویت می‌کند. در واقع پلیس مأموریت خود را از طریق ارتباط و حمایت دوسویه سازمان پلیس و جامعه انجام می‌دهد. از یکسو پلیس در تعامل با جامعه، دیدگاه آحاد مردم در خصوص نیازهای واقعی

1- Brookman.

2- Gelles & Straus.

3- Miler & Hes.

خود در حوزه جرائم را می‌سنجد و از نتایج این سنجش در برنامه‌ریزی‌های پیشگیری از جرم استفاده می‌کند. همچنین، با مردم بودن و جلب اعتماد عمومی نسبت به پلیس، باعث همکاری و مشارکت عمومی با پلیس، در امر جرم‌یابی و کشف جرم می‌شود. در این رویکرد، پیشگیری اجتماعی از طریق جامعه‌محوری به‌عنوان یک شیوه و راهبردی سازمانی توصیف می‌شود که در آن مردم با پلیس همکاری می‌کنند، دیگر اینکه شهروندان به‌عنوان همکاران پلیس در مقوله پیشگیری نقش اساسی دارند (آلبرت و داس، ۱۳۹۵، ص ۳۰۳). پلیس با رویکرد جامعه‌محوری نسبت به جرم و ناهنجاری‌های اجتماعی، رویکرد کنشی را در پیش گرفته درحالی‌که پلیس سنتی واکنشی است. تمرکز پلیس جامعه‌محور بر حل مسائل است و دستگیری فقط یکی از محتمل‌ترین ابزارهایی است که مأموران پلیس می‌توانند از آن استفاده کنند. با این وجود مانند شیوه سنتی، پلیس جامعه‌محور دستگیر کردن را به‌عنوان یکی از راه‌حل‌ها می‌داند («ترویانوویچ و باکوروکس»^۱، ۱۳۸۳، ص ۸).

«اک و اسپلمن»^۲ (۱۹۸۷) با عنایت به اهداف رویکرد پیشگیری از جرم از طریق جامعه‌محوری و فرایند حل مسئله، فرایند چهار مرحله‌ای را برای تحقق آن پیشنهاد کردند که عبارت‌اند از: کاوش، تجزیه و تحلیل، پاسخ و ارزیابی. کاوش به معنای شناسایی مسائلی است که به علت مهم و حل‌شدنی بودن، ارزش بررسی شدن را دارند. در مرحله تجزیه و تحلیل، کارکنان پلیس به دنبال کشف علت‌های مسائلی هستند که پشت‌یک‌رشته وقایع جرم یا نگرانی‌های جامعه وجود دارد. بعد از مشخص شدن مسئله و تجزیه و تحلیل آن، کارکنان پلیس باید پاسخی مؤثر برای حل آن طراحی کنند. مهم‌ترین و آخرین گام در شیوه رویکرد پلیس مسئله‌محور ارزیابی مداخله صورت گرفته به‌منظور بررسی نتایج کار در حل مسئله است (کریمی‌خوزانی، ۱۳۹۰، صص ۱۱۳-۱۱۶). فرایند چهار مرحله‌ای مزبور، نوعی پژوهش کاربردی است، روشی نهادینه در علوم اجتماعی که مطابق آن، محققان (از نظر علمی) در کنار دست‌اندرکاران (تجربی

1- Trojanowicz & Bocqueroux.

2- Eck & Spelman.

و حرفه‌ای) روی یک موضوع کار می‌کنند تا اقدامات مدنظر طراحی شده و به موفقیت دست یابند («ویسبرد»^۱ و همکاران، ۲۰۰۸، ص ۸). از جمله ویژگی‌های این رویکرد در پیشگیری از جرم این است که محدود به طیف خاص یا اندکی از جرائم و مسائل اجتماعی نمی‌شود، بلکه در برخورد با وخیم‌ترین مسائل مانند قتل و جنایت نیز می‌توان از ساز و کارهای آن بهره جست. شیوه برخورد رویکرد حل مسئله در شدیدترین و وخیم‌ترین مسائل، تجزیه آن‌ها به اجزاء قابل تحلیل است. از دیگر ویژگی‌های مهم این رویکرد، تعیین اولویت‌های پیشگیری، بهترین طرق مداخله و اجرای ترکیب مناسبی از راهکارهای پیشگیرانه، از طریق تشخیص و تحلیل منطقی مسائل است.

چارچوب و الگوی نظری: با پایه قراردادن رویکرد مدیریتی جامعه‌محوری و مسئله‌محوری پلیس و نیز پس از تحلیل مصاحبه‌های کیفی با خبرگان علمی و اجرایی، مؤلفه‌های الگوی پیشگیرانه پلیس در جهت جلوگیری از قتل‌های خانوادگی در چهار بعد اقدامات ممکن، سازگاری، تعامل و ارزیابی احصاء شد (جدول شماره ۱). در حوزه «اقدامات ممکن»، مسائل خاص از طریق انجام خدماتی اجتماعی مانند مشاوره و مددکاری، آموزش‌های همگانی و پوشش حمایت‌های اجتماعی کنترل می‌شود. در حوزه «سازگاری»، از طریق تغییر در ساختارهای سازمانی، تمهید و پیشنهاد قوانین موردنیاز و انجام انعطاف‌نهادی زمینه‌های لازم را فراهم می‌سازد. در حوزه «تعامل»، از طریق همکاری‌های متقابل و پویا با نهادهای رسمی و یا اجتماعی فعالیت گسترده‌ای انجام می‌شود تا برای پیشگیری از جرم راهکار مناسبی یافته و با اجرای آن‌ها موجب کاهش همیشگی جرم فراهم شود. در حوزه «رصد و ارزیابی»، میزان تأثیر اقدامات انجام شده سنجیده می‌شود.

جدول شماره (۱). ابعاد و مؤلفه‌های الگوی پیشگیری فرماندهی انتظامی در جهت جلوگیری از قتل‌های خانوادگی.

مؤلفه‌ها	ابعاد
آموزش‌های عمومی	اقدامات ممکن
مشاوره و مددکاری	
حمایت‌های اجتماعی	
ساختارهای انتظامی	سازگاری
انعطاف سازمانی	
قوانین و مقررات	
رسانه‌ها	تعامل و همکاری
نهادهای اجتماعی	
سازمان‌ها	
تحلیل زمینه	رصد و ارزیابی
روندپژوهی	
موردکاوی	

روش پژوهش

پژوهش بر اساس هدف از نوع کاربردی، بر اساس ماهیت توصیفی-تحلیلی و بر اساس رویکرد آمیخته و به‌صورت مصاحبه و پرسشنامه بوده است. در ابتدا از طریق بررسی اسناد و مدارک و نیز مصاحبه، الگوی پیشگیری از وقوع قتل‌های خانوادگی احصاء شد. برای قسمت مصاحبه با (۸) نفر از مدیران و مسئولان انتظامی اجتماعی، (۴) نفر از اساتید و خبرگان دانشگاهی با رشته نزدیک به بخش‌های اجتماعی و دارای تجربه اجرایی در سطح کلان و (۲) نفر از قرارگاه جنگ نرم مصاحبه انجام شد (جمعاً ۱۴ نفر). پس از آن به‌منظور سنجش الگو، پرسشنامه‌ای تهیه شد. جامعه آماری بخش دوم پژوهش شامل متخصصین پلیس آگاهی شهر تهران به تعداد (۱۳۹۱) نفر است. برای حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد و تعداد (۳۰۱) نفر به‌صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. اعتبار صوری و محتوایی این پرسشنامه توسط افراد مطلع از جمله اساتید و کارشناسان قتل پلیس آگاهی، تأیید شدند. پایایی و قابلیت اعتماد پرسشنامه پژوهش نیز با محاسبه آلفای کرونباخ، موردسنجش قرار گرفته است. مقدار

ضریب آلفای کرونباخ هر یک از ابعاد پژوهش در جدول شماره (۲) قابل مشاهده است که نشان‌دهنده وجود پایایی بالا برای پرسشنامه است.

جدول شماره (۲). پایایی ابعاد پرسشنامه.

آلفای کرونباخ	بعد
۰/۸۴۷	اقدامات ممکن
۰/۸۷۷	سازگاری و انطباق
۰/۸۶۳	تعامل و همکاری
۰/۸۹۴	رصد و ارزیابی

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

در بخش کمی، برای سنجش الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی پس از گردآوری داده‌ها مبتنی بر پرسشنامه از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بخش آمار توصیفی به‌منظور خلاصه و طبقه‌بندی داده‌ها در حوزه توصیف متغیرهای پژوهش از شاخص‌های مرکزی نظیر میانگین و شاخص پراکندگی همچون انحراف‌معیار استفاده شد. همچنین در بخش آمار استنباطی در خصوص بررسی نرمال‌بودن نهایی ابعاد الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی از آزمون‌های «کولموگروف-اسمیرنوف» و «شاپیرو-ویلک» استفاده شد و نیز به‌منظور تعیین الگوی بهینه پیشگیری از قتل‌های خانوادگی از مدل تحلیل عاملی تائیدی استفاده شده است. گفتنی است به‌منظور تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار «اس‌پی‌اس‌اس-۲۱» و «لیزرل» استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

توصیف آماری متغیرهای جمعیت‌شناختی: در بخش مصاحبه با خبرنگار (۱۴ نفر) که نتایج آن در قسمت چارچوب نظری پژوهش آورده شده است، (۷) نفر از مصاحبه‌شوندگان دارای مدرک دکتری و مابقی دانشجوی دکتری بودند. همه مصاحبه‌شوندگان مرد و همه آن‌ها بیش از (۱۵) سال سابقه کار اجرایی داشتند. کمترین سن مصاحبه‌شونده‌ها (۴۵) سال و بالاترین سن آن‌ها ۶۲ سال بود. در بخش اجرای پرسشنامه (۳۰۱ نفر) که نتایج حاصل از آمار توصیفی آن در جدول شماره (۳) آمده است.

جدول شماره (۳). مشخصات توصیفی تکمیل‌کنندگان پرسشنامه.

متغیر	مقوله	فراوانی	درصد
سن	کمتر از ۳۰	۴۴	۱۵
	۳۱-۴۱	۱۰۷	۳۵
	۴۱-۵۰	۹۴	۳۱
	بالای ۵۰	۵۶	۱۹
جنسیت	مرد	۲۹۵	۹۸
	زن	۶	۲
مدرک تحصیلی	کارشناسی و پایین‌تر	۱۵۲	۵۱
	کارشناسی‌ارشد	۱۲۸	۴۲
	دکتری	۲۱	۷
سابقه خدمت	کمتر از ۱۰ سال	۱۶۳	۵۴
	بین ۱۱ تا ۲۰ سال	۷۸	۲۶
	بین ۲۱ تا ۳۰ سال	۵۴	۱۸
	بالای ۳۰ سال	۶	۲

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

توصیف آماری متغیرهای پژوهش: در این قسمت، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی برای ابعاد مستخرج الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی در جدول شماره (۴) آورده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، برای الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی، بیشترین میانگین مربوط به بعد تعامل و کمترین میانگین مربوط به بعد اقدامات ممکن است. از نظر چولگی و کشیدگی عوامل فوق در بازه قابل قبولی قرار دارند و می‌توان ادعا نمود که توزیع آن‌ها نرمال باشد.

جدول شماره (۴). شاخص‌های مرکزی و پراکندگی برای ابعاد مستخرج الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی.

بعد	رصد و ارزیابی	تعامل	سازگاری	اقدامات ممکن
میانگین	۳/۶۶	۳/۸۰	۳/۷۰	۳/۶۴
انحراف معیار	۱/۳۳۸	۱/۲۵۷	۱/۱۸۵	۰/۸۸۵
چولگی	-۰/۲۳۵	-۰/۲۷۵	-۰/۲۱۴	-۰/۲۹۵
کشیدگی	-۰/۲۵۴	-۰/۲۰۹	-۰/۲۴۵	-۰/۲۱۳
کمینه مقدار	۱	۱	۱	۱
بیشینه مقدار	۵	۵	۵	۵

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

استنباط آماری داده‌ها: در خصوص بررسی نرمال بودن نهایی ابعاد الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی، نرمال بودن داده‌های مربوط به متغیرهای پژوهش با استفاده از آزمون‌های «کولموگروف-اسمیرنوف» و «شاپیرو-ویلک» بررسی شد که نتایج آن در جدول شماره (۵) منعکس شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، سطح معنی‌داری در همه متغیرها بزرگ‌تر از (۰,۰۵) است، به عبارت دیگر توزیع مربوط به همه عوامل، نرمال است.

جدول شماره (۵). خلاصه آزمون شاپیرو-ویلک و کولموگروف-اسمیرنوف مؤلفه‌های مستخرج.

بعد	کولموگروف - اسمیرنوف		شاپیرو - ویلک	
	آماره	درجه آزادی	آماره	درجه آزادی
اقدامات ممکن	۰/۱۲۱	۳۰۱	۰/۹۶۷	۳۰۱
سازگاری	۰/۱۰۰	۳۰۱	۰/۹۷۴	۳۰۱
تعامل	۰/۵۴۲	۳۰۱	۰/۹۷۱	۳۰۱
رصد و ارزیابی	۰/۴۰۲	۳۰۱	۰/۹۷۸	۳۰۱

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی: به منظور تعیین الگوی بهینه پیشگیری از قتل‌های خانوادگی از مدل تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است. خروجی‌های مدل در جدول شماره (۶) بررسی شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، شاخص‌های برازش مدل در وضعیت مطلوبی قرار گرفته است.

جدول شماره (۶). شاخص‌های برازش تحلیل مسیر مدل.

نام شاخص	مقدار	حد مجاز
Chi-square/df	۲/۲۲	کمتر از ۳
RMSEA (ریشه میانگین خطای برآورد)	۰/۰۵۱	کمتر از ۰/۱
CFI (برازندگی تعدیل یافته)	۰/۹۷	بالاتر از ۰/۹
NFI (برازندگی نرم شده)	۰/۹۳	بالاتر از ۰/۹
GFI (نیکویی برازش)	۰/۹۵	بالاتر از ۰/۸
AGFI (نیکویی برازش تعدیل شده)	۰/۹۴	بالاتر از ۰/۸

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

در جدول شماره (۷)، کلیه مقادیر پارامترهای مربوط به ابعاد الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی به همراه ضرایب مسیر، مقدار t و وضعیت آن‌ها نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، بارهای عاملی استاندارد شده برای ابعاد الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند.

جدول شماره (۷). برآوردهای مربوط به الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی.

مسیر	بار عاملی*	مقدار t **
اقدامات ممکن	۰/۳	۴/۵۵
سازگاری	۰/۸۶	۱۷/۳۵
تعامل	۰/۹۵	۲۰/۱۷
رصد و ارزیابی	۰/۶۸	۱۲/۹۰

* * حد مجاز بالاتر از ۰/۳ و حد خیلی مطلوب بالاتر از ۰/۶
 ** حد برخورداری از رابطه معنادار بالاتر از ۱/۹۸

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

عامل اقدامات ممکن پلیس در پیشگیری از قتل‌های خانوادگی: در جدول شماره (۸) مسیر برازش شده به داده‌ها برای عامل اقدامات ممکن در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی نشان داده شده است. همان‌گونه که شاخص‌های χ^2 -دو و RMSEA نشان می‌دهند، شاخص‌های برازش مدل در وضعیت مطلوبی قرار دارد.

جدول شماره (۸). شاخص‌های برازش تحلیل مسیر مدل برای عامل اقدامات ممکن در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی.

نام شاخص	مقدار	شاخص‌های برازش
Chi-square/df	۲/۵۷	حد مجاز
RMSEA (ریشه میانگین خطای برآورد)	۰/۰۵۱	کمتر از ۰/۱
CFI (برازندگی تعدیل یافته)	۰/۹۵	بالاتر از ۰/۹
NFI (برازندگی نرم شده)	۰/۹۱	بالاتر از ۰/۹
GFI (نیکویی برازش)	۰/۸۱	بالاتر از ۰/۸
AGFI (نیکویی برازش تعدیل شده)	۰/۸۳	بالاتر از ۰/۸

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

در جدول شماره (۹)، کلیه مقادیر پارامترهای مربوط به عامل اقدامات ممکن در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی به همراه بارهای عاملی نشان داده شده است. همان‌طور که در این جدول نشان داده می‌شود، بارهای عاملی استاندارد شده برای پرسش‌های مربوط به عامل اقدامات ممکن در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند.

جدول شماره (۹). برآوردهای مربوط به عامل اقدامات ممکن در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی.

مقدار t**	بار عاملی*	مسیر
۱۴/۵۸	۰/۵۸	آموزش‌های عمومی
۱۳/۲۰	۰/۵۴	مشاوره و مددکاری
۶/۴۵	۰/۵۳	حمایت‌های اجتماعی

* حد مجاز بالاتر از ۰/۳

** حد برخورداری از رابطه معنادار بالاتر از ۱/۹۸

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

عامل سازگاری در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی: جدول شماره (۱۰)، مسیر برازش شده به داده‌ها برای عامل سازگاری الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی را نشان می‌دهد. همان‌گونه که شاخص‌های χ^2 و RMSEA نشان می‌دهند، شاخص‌های برازش مدل در وضعیت مطلوبی قرار گرفته است.

جدول شماره (۱۰). شاخص‌های برازش تحلیل مسیر مدل برای عامل سازگاری الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی.

شاخص‌های برازش	مقدار	نام شاخص
حد مجاز	۲/۰۶	Chi-square/df
کمتر از ۳	۰/۰۵۵	RMSEA (ریشه میانگین خطای برآورد)
کمتر از ۰/۱	۰/۹۵	CFI (برازندگی تعدیل یافته)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۳	NFI (برازندگی نرم شده)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۷	GFI (نیکویی برازش)
بالاتر از ۰/۸	۰/۸۹	AGFI (نیکویی برازش تعدیل شده)

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

در جدول شماره (۱۱)، کلیه مقادیر پارامترهای مربوط به عامل سازگاری الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی به همراه بارهای عاملی نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول بالا نشان داده شد، بارهای عاملی استاندارد شده برای پرسش‌های مربوط به عامل سازگاری الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند.

جدول شماره (۱۱). برآوردهای مربوط به عامل سازگاری الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی.

مقدار t^{**}	بار عاملی*	مسیر
۱۷/۱۵	۰/۶۱	ساختارهای انتظامی
۱۳/۶۴	۰/۷۰	انعطاف سازمانی
۱۰/۹۴	۰/۶۴	قوانین و مقررات

* حد مجاز بالاتر از ۰/۳

** حد برخورداری از رابطه معنادار بالاتر از ۱/۹۸

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

عامل تعامل در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی: جدول شماره (۱۲)، مسیر برازش شده به داده‌ها برای عامل تعامل در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی را نشان می‌دهد. همان‌گونه که شاخص‌های χ^2 و RMSEA نشان می‌دهند، شاخص‌های برازش مدل در وضعیت مطلوبی قرار گرفته است.

جدول شماره (۱۲). شاخص‌های برازش تحلیل مسیر مدل برای عامل تعامل در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی.

شاخص‌های برازش	مقدار	نام شاخص
حد مجاز	۲/۲۰	Chi-square/df
کمتر از ۳	۰/۵۵	RMSEA (ریشه میانگین خطای برآورد)
کمتر از ۰/۱	۰/۹۸	CFI (برازندگی تعدیل یافته)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۷	NFI (برازندگی نرم شده)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۹	GFI (نیکویی برازش)
بالاتر از ۰/۸	۰/۹۸	AGFI (نیکویی برازش تعدیل شده)

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

در جدول شماره (۱۳)، کلیه مقادیر پارامترهای مربوط به تعامل در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی به همراه بارهای عاملی نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول فوق نشان داده شده است، بارهای عاملی استاندارد شده برای سؤالات مربوط به عامل تعامل الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند.

جدول شماره (۱۳). برآوردهای مربوط به عامل تعامل در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی.

مسیر	بار عاملی*	مقدار t**
رسانه‌ها	۰/۶۲	۷/۴۴
نهادهای اجتماعی	۰/۴۹	۴/۳۳
سازمان‌ها	۰/۵۰	۴/۲۷

* حد مجاز بالاتر از ۰/۳

** حد برخورداری از رابطه معنادار بالاتر از ۱/۹۸

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

عامل رصد و ارزیابی در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی: جدول شماره (۱۴)، مسیر برازش شده به داده‌ها برای عامل رصد و ارزیابی در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی را نشان می‌دهد. همان‌گونه که شاخص‌های خی-دو و RMSEA نشان می‌دهند، شاخص‌های برازش مدل در وضعیت مطلوبی قرار گرفته است.

جدول شماره (۱۴). شاخص‌های برازش تحلیل مسیر مدل برای عامل رصد و ارزیابی در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی.

نام شاخص	مقدار	شاخص‌های برازش
Chi-square/df	۲/۸۹	حد مجاز کمتر از ۳
RMSEA (ریشه میانگین خطای برآورد)	۰/۰۷۸	کمتر از ۰/۱
CFI (برازندگی تعدیل یافته)	۰/۹۱	بالاتر از ۰/۹
NFI (برازندگی نرم شده)	۰/۹۲	بالاتر از ۰/۹
GFI (نیکویی برازش)	۰/۹۵	بالاتر از ۰/۸
AGFI (نیکویی برازش تعدیل شده)	۰/۹۱	بالاتر از ۰/۸

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

همان‌طور که در جدول شماره (۱۵) نشان داده شده است، کلیه مقادیر پارامترهای مربوط به عامل رصد و ارزیابی در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی به همراه بارهای عاملی نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول فوق نشان داده شده است، بارهای عاملی استاندارد شده برای پرسش‌های مربوط به عامل رصد و ارزیابی در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند.

جدول شماره (۱۵). برآوردهای مربوط به عامل رصد و ارزیابی در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی.

مقدار t**	بار عاملی*	مسیر
۱۴/۵۲	۰/۸۶	تحلیل زمینه
۱۲/۷۷	۰/۷۵	روند پژوهی
۱۰/۳۷	۰/۶۱	موردکاوی

* حد مجاز بالاتر از ۰/۳

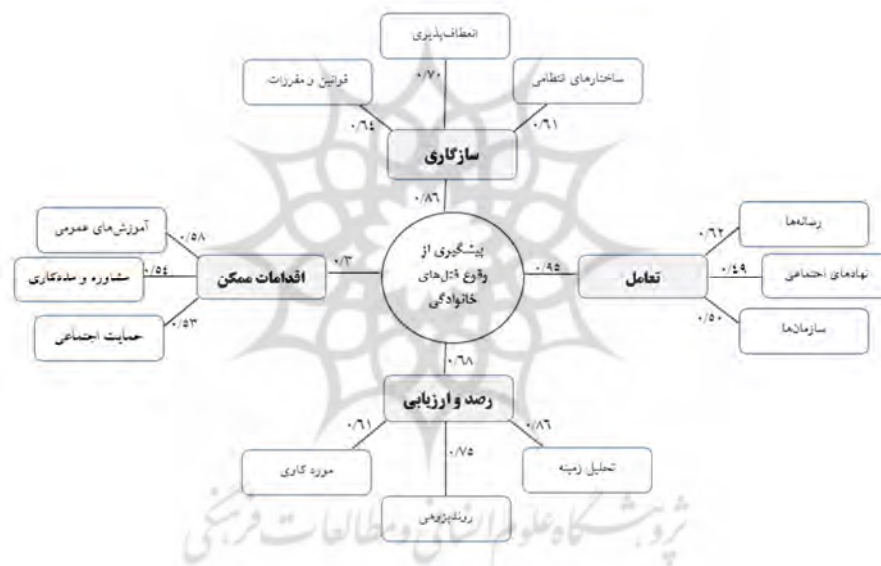
** حد برخورداری از رابطه معنادار بالاتر از ۱/۹۸

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱.

نتیجه‌گیری

خانواده پایه بنیادین و اجتماع و سلول سازنده زندگی انسان و خشت بنای جامعه و کانون اصلی حفظ سنت‌ها و هنجارهای اجتماعی است؛ اما همواره و همیشه نمی‌توان چنین تصویری از خانواده داشت شرایط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و همچنین سیاسی جوامع، معضلات و فشارهایی بر افراد جامعه وارد می‌کند که انعکاس آن به صورت خشونت در زوایای جامعه و حتی در بتن و پایه جامعه و خانواده نیز متجلی می‌شود. خشونتی که نسبت به اعضای خانواده صورت می‌گیرد، در برخی از موارد، گاه شدت آن به حدی است که فراتر از خانواده، کل جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، از جمله قتل‌های خانوادگی که امروزه شاهد گسترش فراوان این نوع قتل‌ها هستیم؛ به نحوی که آمارها نشان می‌دهد، بیش از (۳۰) درصد قتل‌های کشور، قتل‌های خانوادگی است. این امر موجب می‌شود، امنیت و آرامش خانواده و به تبع آن جامعه خدشه‌دار شود. به همین منظور اقدام در راستای پیشگیری از خشونت و قتل‌های خانوادگی

می‌تواند مورد توجه سازمان‌ها و نهادهای مسئول این حوزه قرار گیرد. یکی از سازمان‌های دخیل در این حوزه، فرماندهی انتظامی است. به همین منظور پژوهش حاضر با نگاه حل مسئله برای فرماندهی انتظامی، با هدف ارائه الگویی برای پیشگیری از وقوع قتل‌های خانوادگی انجام شده است. در این راستا، در وهله اول فرایند حل مسئله در رویکرد مسئله‌محوری پلیس که شامل مراحل بررسی اقدامات ممکن، سازگاری، تعامل و ارزیابی بود، به‌عنوان نظریه مبنا برای ارائه الگو انتخاب شد. در ادامه با مصاحبه با خبرگان علمی و اجرایی نسبت به احصاء مؤلفه‌های ابعاد الگوی پیشگیرانه پلیس اقدام شد. پس از آن در قالب پرسشنامه، الگو توسط کارکنان پلیس آگاهی سنجیده شد.

شکل شماره (۱). الگوی نهایی پژوهش با ذکر بارهای عاملی ابعاد و مؤلفه‌ها.

همان‌طور که در الگوی نهایی پژوهش نشان داده شده است، در بعد اقدامات ممکن الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی شامل مؤلفه‌های آموزش‌های عمومی و همگانی، مشاوره و مددکاری و حمایت اجتماعی است. پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها، نتایج نشان دادند که بارهای عاملی استاندارد شده برای مؤلفه‌های مربوط به عامل اقدامات ممکن از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند. در مورد این عامل باید عنوان کرد که آموزش‌های عمومی و همگانی به

پیشگیری از قتل‌های خانوادگی کمک می‌کند. از طرف دیگر، مشاوره و مددکاری و حمایت‌های اجتماعی سرمایه‌های اجتماعی پلیس را تقویت بخشیده و آمادگی و توانایی لازم را به‌منظور سیاست‌ها و راهکارهای پیشگیری از این نوع قتل‌ها به پلیس می‌دهد. همچنین آموزش‌های عمومی از طریق اجرای آموزش‌های همگانی با موضوع مهارت‌های زندگی، اجرای آموزش‌های کنترل خشم برای خانواده‌ها در سرای محلات و نیز نشست‌های عمومی پلیس با خانواده‌ها به ارتقاء آگاهی‌های عمومی در زمینه پیشگیری کمک می‌کند. حمایت‌های اجتماعی به‌ویژه در سطح افکار عمومی در ارتقاء سازو کارهای پیشگیری از طریق حمایت از خانواده‌ها در ترک افراد معتاد و بازپروری، حمایت از بزه‌دیدگان ناشی از اعتیاد در دعاوی خانوادگی و حمایت از دختران قربانی خرده‌فرهنگ‌های خاص ناموسی قومیتی در این رابطه اهمیت زیادی دارد. البته یافته‌ها نشان داد که کنترل و نظارت‌های مداوم از الزامات حرکت پلیس در چنین مسیری است. در این راستا الزام مجتمعات بزرگ مسکونی به نصب دوربین‌های مدار بسته، ایجاد سامانه کنترل مجتمعات مسکونی بزرگ از طریق نگهبان و سرایدار و کنترل اطلاعاتی خانواده‌های مشکل‌دار و همچنین نظارت اطلاعاتی قومیت‌ها در زمینه خرده‌فرهنگ‌های خاص زنان و دختران از مؤلفه‌های کلیدی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی محسوب می‌شود.

در بعد سازگاری و انطباق الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی شامل مؤلفه‌های ساختارهای انتظامی، انعطاف سازمانی و قوانین و مقررات است. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان دادند که بارهای عاملی استاندارد شده برای مؤلفه‌های مربوط به سازگاری و انطباق در ارتقاء پیشگیری از قتل‌های خانوادگی از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند. در خصوص این عامل باید خاطر نشان کرد چنانچه رویکرد سازمان مبتنی بر این مؤلفه‌ها باشد، می‌تواند موجب عملکرد مناسب مکانیسم پیشگیری پلیس آگاهی شده و در نتیجه ارتقاء پیشگیری را به دنبال داشته باشد. نتایج پژوهش نشان داد سازوکارهایی مانند راه‌اندازی کلانتری ویژه زنان، استقرار ایستگاه‌های پلیس خاص دعاوی خانوادگی و به‌ویژه نیز تشکیل دایره قتل‌های خانوادگی در پلیس آگاهی بسیار

اهمیت داشته و این ساختارها از ارکان مهم رسیدن به هدف پیشگیری از قتل‌های خانوادگی است. در این رابطه، انعطاف‌سازمانی از طریق بازنگری در سازوکارهای انتظامی رسیدگی به دعاوی خانوادگی، توسعه و تسهیل راه‌های ارتباطی خانواده‌ها با پلیس و تقویت بعد مهربانی و رحمت در رفتار پلیس با خانواده‌ها می‌تواند زیرساخت‌های اجتماعی لازم برای تقویت ظرفیت‌های پیشگیری را مهیا سازد. در مورد بعد قوانین و مقررات، باید دانست که اقداماتی مانند پیگیری تدوین قوانین تشدید مجازات قتل‌های ناموسی، قوانین تشدید مجازات خشونت‌های خانگی و پیگیری اجرای قوانین در مورد سهم سازمان‌ها در پیشگیری از جرم می‌تواند فرماندهی انتظامی را در جهت پیشگیری از قتل‌های خانوادگی یاری رساند.

در بعد تعاملات و ارتباطات الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی شامل مؤلفه‌های رسانه‌ها، نهادهای اجتماعی و سازمان‌ها و دستگاه‌های مرتبط است. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان دادند که بارهای عاملی استاندارد شده برای مؤلفه‌های مربوط به تعاملات و همکاری‌ها از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند. ارتقاء مهارت‌های ارتباطی، کلامی و اجتماعی کارکنان عملیاتی و اجرایی پلیس از جمله شاخص‌هایی هستند که برای بسترسازی در حوزه پیشگیری از قتل‌های خانوادگی نقش اساسی دارد. همچنین همکاری نهادی و سازمانی در توسعه آموزش همگانی، میانجی‌گری در حل مناقشه‌ها، توسعه مددکاری اجتماعی و گسترش مشاوره و راهنمایی شیوه‌هایی هستند که به ارتقاء پیشگیری از قتل‌های خانوادگی منجر می‌شود. همچنین همکاری بین‌سازمانی در توانمندسازی اجتماعی و حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر از جمله شاخص‌های اساسی محسوب می‌شود. همچنین شاخص‌های دیگری چون استفاده از ظرفیت فضای مجازی برای تعامل با خانواده‌ها، اعزام کارشناسان به مدارس و دانشگاه‌ها در رابطه با پیشگیری از خشونت، تعامل با آموزش و پرورش برای تدوین و اجرای درس کنترل خشم و رایزنی با قوه قضاییه به منظور تدوین قوانین حمایت از زنان و دختران می‌تواند مورد توجه در تعاملات و ارتباطات به منظور پیشگیری از قتل‌های خانوادگی باشد.

در بعد رصد و ارزیابی الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی شامل مؤلفه‌های تحلیل زمینه، روندپژوهی و موردکاوی است. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان دادند که بارهای عاملی استانداردشده برای مؤلفه‌های مربوط به رصد و ارزیابی از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند. در خصوص این عامل باید خاطرنشان کرد که تحلیل زمینه‌های شکل‌گیری قتل‌های خانوادگی مهم‌ترین شاخص شمرده‌شده که می‌تواند باعث تقویت پیشگیری از قتل‌های خانوادگی باشد. همچنین بررسی اطلاعاتی خرده‌فرهنگ‌های خاص (تعصب) در حوزه خانواده، ارزیابی اطلاعات جنایی در حوزه جرائم خانوادگی، بررسی و رصد مستمر آمار خشونت‌های خانگی از دیگر شاخص‌هایی است که بر آن‌ها تأکید شده است. همچنین آینده‌پژوهی آسیب‌ها در محیط خانواده، تشکیل پرونده‌های شخصیت متهمین و مجرمین خشونت‌های خانوادگی و ترسیم نیمرخ روانی مرتکبین قتل‌های خانوادگی به ارتقاء پیشگیری از قتل‌های خانوادگی کمک می‌کنند. همچنین موارد دیگری چون بررسی و تحلیل خرده‌فرهنگ‌های قومی و قبیله‌ای در رابطه با خانواده‌ها، معطوف نمودن پژوهش‌ها در موضوع آسیب‌ها و تهدیدات خانواده و به‌ویژه بررسی عوامل خطرناک ملهم از فضای مجازی بر روابط خانواده از مؤلفه‌های اساسی در الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی محسوب می‌شود.

در پایان می‌توان گفت آنچه در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته است در نظر گرفتن پیشگیری به‌عنوان یک مجموعه هماهنگ و هم‌راستا با برنامه‌هایی برای کاهش قتل‌های خانوادگی است. در این پژوهش با وجود مبانی نظری و با توجه به نتایج کمی و کیفی مطالعه، الگو با احصاء مؤلفه‌های مربوط در حوزه اقدامات ممکن، سازگاری، تعاملات و ارزیابی در راستای پیشگیری از قتل‌های خانوادگی ارائه شد. علاوه بر این، با توجه به نتایج مصاحبه با نخبگان، این الگو علاوه بر پشتوانه دانشی از پشتوانه تجربی نیز برخوردار است.

پیشنهادها

بر اساس نتایج این پژوهش، پیشنهادهای راهبردی پژوهش برای بهبود و توسعه این الگو در راستای افزایش قدرت پیشگیری از قتل‌های خانوادگی به شرح زیر ارائه می‌شود:

الف) الگوی ارائه‌شده با عنوان پیشگیری از قتل‌های خانوادگی ملاک عمل فرماندهی انتظامی تهران بزرگ (فاتب) به‌ویژه پلیس آگاهی قرار گیرد که پیشنهاد می‌شود هدایت‌های ستادی و اقدامات عملیاتی و اجرایی پلیس آگاهی فاتب بر مبنای آن پیگیری شود.

ب) به‌منظور پیاده‌سازی الگوی پیشگیری از قتل‌های خانوادگی، شورای راهبردی با مسئولیت فرمانده فاتب و عضویت معاونت‌های طرح و برنامه و بودجه فاتب، آماد و پشتیبانی فاتب، نیروی انسانی فاتب با دبیری پلیس آگاهی فاتب تشکیل شود.

ج) کارگروه راهبردی (کمیسیون پیشگیری از قتل‌های خانوادگی) به‌منظور تدوین و پیاده‌سازی راهبردهای پژوهش برای رسیدن از وضعیت موجود به مطلوب ممکن در افق‌های (۱۴۰۴) و افق‌های پس‌از آن به ریاست پلیس آگاهی فاتب و عضویت سایر رده‌های مرتبط تشکیل شود.

تقدیر و تشکر

محققان پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی به دلیل زمینه‌سازی انجام این پژوهش، از کلیه کسانی که به‌عنوان مصاحبه‌شونده و نیز تکمیل‌کننده پرسشنامه همکاری کردند، کمال تشکر و امتنان را دارند.

منابع

- ایزی، الهه سادات. (۱۳۹۴). تحلیلی بر جامعه‌شناختی قتل‌های خانوادگی با تأکید بر همسرکشی (در بین جوانان). دانش انتظامی خراسان‌شمالی، ۲ (۷)، صص ۸۱-۱۰۰. موجود در آدرس:
http://khs.jrl.police.ir/article_17157.html.
- آلبرت، جیمز؛ داس، دیلیپ کی (۱۳۹۵). راهبردهای مؤثر کاهش جرم. مترجم اعظم مهدوی پور. تهران: بنیاد حقوقی میزان و مرکز تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا.
- بیات، بهرام؛ شرافتی‌پور، جعفر؛ عبدی، نرگس (۱۳۸۷). پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع‌محور. تهران: معاونت اجتماعی نیروی انتظامی.
- پرویزی، رضا (۱۳۸۴). پیشگیری وضعیتی و نقش آن در پیشگیری از قتل. تهران: معاونت آموزش ناجا.
- ترویانوویچ، رابرت؛ باکوروکس، بانی (۱۳۸۳). پلیس جامعه‌محور. ترجمه مرکز مطالعات و تحقیقات کاربردی طرح‌وبرنامه ناجا. تهران: فرات.
- جعفری، محمد؛ ملایی، علی‌اصغر (۱۳۹۲). تحلیل جرم‌شناختی قتل‌های خانوادگی استان خوزستان در طی سال ۱۳۸۹. دانش انتظامی خوزستان، ۱ (۳)، صص ۵۱-۷۲. موجود در آدرس:
http://khuzestan.jrl.police.ir/article_15209.html
- حسین‌آبادی، باقر؛ شایگان، فریبا؛ یکتایی، مهدی (۱۴۰۰). بسترها و زمینه‌ها و عوامل وقوع قتل‌های خانوادگی (یک مطالعه کیفی). پژوهش‌های انتظامی-اجتماعی زنان و خانواده، ۹ (۱)، صص ۶۹-۱۰۳. موجود در آدرس:
http://pssw.jrl.police.ir/article_95968.html
- دعاگویان، داود؛ سواری‌پور، فضل‌الله (۱۳۹۵). تبیین آسیب‌های شغلی مأموران آگاهی در پی‌جویی قتل‌های خانوادگی، فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، ۱۱ (۱)، صص ۱۲۰-۱۳۰. موجود در آدرس:
http://icra.jrl.police.ir/article_18170.html
- سپاهی، ناصر؛ نوری، هادی (۱۳۹۹). تحلیل جرم‌شناختی قتل خانوادگی ۲ آبان ۱۳۹۸ شهر جالق (سیستان و بلوچستان)، دانش انتظامی سیستان و بلوچستان، ۱۱ (۴)، صص ۸۳-۱۰۱. موجود در آدرس:
http://sbl.jrl.police.ir/article_95873.html.

- قاضی‌نژاد، مریم؛ عباسیان، ماریا (۱۳۹۰) مطالعه کیفی عوامل اجتماعی همسرکشی، زن در توسعه و سیاست، ۹ (۲)، صص ۸۱-۱۱۵. موجود در آدرس:
https://jwdp.ut.ac.ir/article_22988.html.
- کریمی‌خوزانی، علی (۱۳۹۰). مروری بر مفهوم، روش اجرایی و الزامات سازمانی رویکرد مسئله‌محوری، توسعه انسانی پلیس، ۸ (۶)، صص ۱۰۷-۱۲۸. موجود در آدرس:
http://pod.jrl.police.ir/article_9306.html.
- کوزر، لوئیس آلفرد؛ روزنبرگ، برنارد (۱۳۹۳). نظریه‌های بنیادی جامعه‌شناختی. ترجمه فرهنگ ارشاد. تهران: نشر نی.
- معظمی، شهلا (۱۳۸۳)، جرم‌شناسی خشونت خانگی در سیستان و بلوچستان، پژوهش زنان، ۲ (۲)، صص ۳۹-۵۳. موجود در آدرس:
https://jwdp.ut.ac.ir/article_13261.html.
- میلر، لیندا؛ هس، کارن (۱۳۸۲). پلیس در اجتماع: راهبردهایی برای قرن بیست‌ویکم. ترجمه محمدرضا کلهر. تهران: دانشگاه علوم انتظامی.
- والش، ویلیام؛ ویتو، جنارو (۱۴۰۰). رهبری و مدیریت پلیس - رویکردی راهبردی در قرن بیست‌ویکم، ترجمه ملیحه زارعی. تهران: پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی.
- Brookman, F. (2005). *Understanding Homicide*. SAGE publication Ltd.
- Eck, J.E., Spelman, W. (1987). *Problem-Solving: problem-oriented policing in Newport news*. Executive Research Forum.
- Gelles, R. J., Straus, M.A. (1988). *Intimate Violence*. Simon and Schuster.
- Gibson, D. C. (2006). B.T.K. strangler versus Wichita police department: the significance of serial murder media relations. *Public Relations Review*, 32(1), 58-65.
<https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2005.10.007>
- Kantanen, A., Eilola, J. (2020). Domestic homicide and emotions from the late nineteenth century to the 1920s. In book: *Violence, Gender and Affect* (pp.49-69).
http://dx.doi.org/10.1007/978-3-030-56930-3_3
- Krug, E.K., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., Lozano, R. (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization. Available at:
https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf?ua=1
- Bhanbhro, S. (2020). Brothers who kill: Murders of sisters for the sake of family honour in pakistn. In: Buchanan A., Rotkirch, A. (eds) *Brothers and Sisters*. Palgrave Macmillan, Cham.

http://doi.org/10.1007/978-3-030-55985-4_17

- UNODC (2019). Global study on homicide. United Nations.
<https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf>
- Weisburd, D., Telep, C.W., Hinkle, J.C, Eck, J.E. (2008). The effects of problem oriented policing on crime and disorder. The Campbell Collaboration.
<https://doi.org/10.4073/csr.2008.14>.

